

**A történelmi események
hatása az alábbi zeneszerzők
életére és munkásságára**

Beethoven és Napóleon

“Tegyünk jót, ahol csak lehet,
szeressük mindennél jobban a
szabadságot, ne tagadjuk meg az
igazságot soha, még a trón előtt
sem!” - Ludwig van Beethoven

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés	2
II.	Harmadik „Eroica” szimfónia, Esz-dúr, opus 55.....	3
III.	Összefoglalás.....	4
IV.	Források	7

I. Bevezetés

Ludwig van Beethoven Bonn-ban született 1770. december 16.-án, német zeneszerző volt. Joseph Haydn és Wolfgang Amadeus Mozart mellett őt tartják a bécsi klasszika harmadik legnagyobb alakjának, ugyanakkor zenéje a romantika jegyeit is magán hordozza. Beethoven egyénisége meghatározta a későbbi zenetörténelem számos alakjának életműveit is.

Bonaparte Napóleon Korzikán született 1769. augusztus 15.-én, francia nemzetiségű tábornok, politikus és hadvezér volt. 1804-ben koronáztatta magát császárrá, 1815-ig uralkodott I. Napóleon néven Franciaországban, az európai történelem egyik leghatalmasabb alakja volt.

1798-ban Beethoven megismerkedett Jean-Baptiste Bernadotte francia származású tábornokkal, aki már ekkor rábeszélte, hogy írjon egy zeneművet Bonaparte konzul dicsőítésére. Beethoven, mivel nagy rajongója volt Napóleonnak, imádta, mint államférfit és hadvezért mert úgy gondolta, hogy az ő ideje alatt el fog tűnni a zsarnokság és a szegénység, így 1803-ban fogott hozzá egy szimfónia megírásához, amit Napóleonnak akart ajándékozni, és róla is nevezte el.

Az idők alatt Beethoven művészete olyan szintre jutott, hogy a szimfónia műfajának újjáélesztett formáját nagy volumenű, korszakos mondanivaló kifejezésére használhatta. Tisztelte Napóleont, „...nem a zseniális hadvezért, hanem a minden ellenállást letörő, végtelen energiájú férfit, aki a forradalmi lázban szenvedő Franciaország viszonyai békésen rendezte és mégsem vágyódik a korona után, pedig csak a kezét kellene kinyújtania utána, hanem mint polgár, konzul akarja szolgálni hazáját.”

1803-ban kezdte el és fél év alatt írta az Esz-dúr (3.) szimfóniát, a mű bemutatójára viszont csak két évvel később került sor, mert közben a szerzőt a Fidelio premierje foglalta le. A szimfónia, a zenetörténelem egyik fordulópontja, ezzel a művével Beethoven széttépte azt a köteléket, amely őt a régi formákhoz és művészetéhez kötötte. Összes művében láthatjuk ezt a fajta törekvést, de egyetlen műve sem jelentett olyan hatalmas előrelépést, mint a 3. szimfónia.

Amikor viszont 1804-ben Napóleon császárrá koronáztatta magát, Beethoven, a nagy demokrata dühösen kitörölte a kotta címdaláról az ajánlást. A mű megjelent első kiadásának címlapján már ez állt: „*Sinfonia eroica... composta per festeggiare il sovvenire di un grand’Uomo... (Hősi szimfónia... egy nagy ember emlékének megünneplésére...)*”. Beethoven haragja utóbb megenyhült Napóleon iránt, és bukását őszintén fájalta.

Amikor 1821-ben értesült a császár elhunytáról, állítólag ezt mondta: „*Tizenhét esztendővel ezelőtt megírtam már a zenét, amely erre a szomorú eseményre illik.*” A szimfónia címlapját letépte, a mű azonban megmaradt annak, aminek alkotója szánta; A Hős küzdelme, bukása és megdicsőülése, főként magatartásának erkölcsi nagysága.

II. Harmadik „Eroica” szimfónia, Esz-dúr, opus 55.

Az első tétel kezdetét két Esz-dúr akkord indítja el a főtéma előtt, amely a gordonkák szólamában hangzik fel. Ez az egyszerű témát nem először hallhatjuk, hiszen Mozart is alkalmazta a Bastien és Bastienne nyitányában a derűs atmoszféra felelevenítésére. A téma egyszerűsége komolyságot, tömörsége erélyt sugall eme szonátatétel kezdetében, amely első ízben válik nagyon érdekessé a közönség számára. Az igazi harc viszont a kidolgozási részben bontakozik ki. A klasszika mestereinek a szonáta-kidolgozási tehetségét eddig is művészeti próbatételek elé állították, lehetőségük volt kísérletezni a harmóniával és nem hiányzott ezekből a konfliktus feszültsége sem. Az Eroica első tételének kidolgozottsága mégis formaalkotó és korszakos jelentőségű mert a terjedelme szokatlan, a két nagy erejű tetőpont hatalmas löketet biztosít és a leleményesség sugallatos találkozására biztosítja a nézőt a felejthetetlen élményről. A visszatérés 140 ütemnyi kódába teljeseedik ki, amely az expozíció, kidolgozás és visszatérés mellett lép fel a negyedik fő rész szükségszerűségével. Ez a kód nem csupán hivatalos befejezést biztosít a tételnek, hanem annak egyértelmű fordulatot ad pozitív eleganciájával.

A második tétel, másnéven gyászinduló, csak megerősíti azt az elméletet, hogy az Eroica szimfónia nem Napóleon alakjáról lett másolva, mivel komponálása idején a császár még

győzelmei csúcán volt, és haláláig még tizenhét év volt hátra. Nem jövőbelátás ez a halottsirató ének, hanem az első tételben ábrázolt hős beteljesülése.

Ami a szimfónia harmadik tételét illeti, a hagyományos menüett helyett Beethoven már a II. szimfóniában Scherzót alkalmazott, mert ez szellemesebb, humorosabb és démonibb, mint a sztenderd táncforma. A tempó racionalizálásával ismét a földre, a hétköznapiok realitásába hozza vissza a hallgatót, akit a hősi élet és a hősi halál szokatlan távlati túlságosan messze ragadtak el. Egészséges, jóízű kacaj és a természet közelsége billenti helyre a szimfónia világképének egyensúlyát.

A finálé formájául Beethoven a variációkat, a változatok témájául pedig a kedvelt Prométheusz témát választotta. Ez az egyszerű, logikusan tagolt nyolcütemes periódus nemcsak mint alapképlet rendkívül alkalmas a variálásra, de önmagában is kifejezi a Prométheusz által jelképezett eszmét, az értelmet és az emberiséget. Ugyancsak a balett zenéjéből származik a finálét bevezető, viharosan alászálló unisono futam, amely a téma első megjelenését megelőzi. Prométheusz örömteljes táncdallama a harmadik variációban jelenik meg először. A további változatok közül kiemeljük a fugato-szekezetű megoldást és az ötödik variációban felhangzó indulót. Ez utóbbi egyaránt származhat a francia forradalmi dallamkincséből és a magyar toborzási zenékből. A hatodik variáció előtt lelassul a zene lendülete és a dallam szónoklat stílusban aprózott ritmikája és a váratlanul magukra maradó hangszerek szólói a gyászinduló emlékét idézik fel, közvetlenül a befejezés előtt.

Ez viszont a tételt bevezető „függöny” viharos nekilendülését ismétli meg, majd harsány és diadalmas győzelmi fanfárok mondják ki az Eroica szimfónia végső szavát.

III. Összefoglalás

Beethoven Napóleonnak szánta ezt a szimfóniát, de mivel csalódott benne, ezért teljesen más lett a mű. Új nevet kapott, viszont a hangulata továbbra is megmaradt, ezt pedig Napóleonnak köszönhetünk azért, mert még akkor írta Beethoven, amikor még Napóleon hősiességű, tisztességes és

szabadeszméjű volt. Napóleont Szent Ilona szigetére száműzték, ahol 1821-ben meghalt. Temetésén elhangzott a második tétel, a gyászindulója ennek a szimfóniának.

Magyarországi vonatkoztatásban Martonvásárnak van a legközelebb kapcsolata a fenti történetben szereplő Beethovenhez. A hazai Beethoven-kultusz fellegvára, hiszen az uradalmat birtokló család több alkalommal is vendégül látta a mestert otthonában, sőt, feltételezhetően Brunszvik Ferenc közbenjárásának köszönhető, hogy a zeneszerző egyáltalán Magyarországra látogatott. Brunszvik Ferenc testvérei révén jó barátságba került a mesterrel, így nem volt nehéz közbenjárnia, hogy Alekszandra Pavlovna orosz hercegnő tiszteletére rendezett várszínházi koncerten Beethoven fellépjen. A híres zeneszerző és a Brunszvik család története azonban akkor kezdődött, amikor Seeberg Anna fejébe vette, hogy lányai Beethoventől vegyenek zeneleckéket.

Zongoraleckéket adott a Brunszvik lányoknak. A személyes találkozás meg is hozta a várva várt eredményt, hiszen Beethoven három hétig oktatta a Brunszvik lányokat zongorára, mégpedig ingyen. Amikor befejeződött a zongoralecke, egy kis négykezes variációt ajánlott a Brunszvik nővéreknek, és tovább folytatódott a Brunszvik család és Beethoven kapcsolata.

„Beethoven 1827-ben bekövetkezett halála után három levélfogalmazványt találtak” – mondta Bajzáth Judit. Hozzátette, az egyik levélben Beethoven az egyetlen, a halhatatlan kedvesének egy előző napi, prágai különleges eseményéről számolt be. A történészek nagyon sokáig Antonie Brentanóval azonosították a „halhatatlan kedvest”, azonban az újabb kutatások szerint sokkal inkább Brunszvik Jozefin lehetett az, mivel Jozefin 1812-ben ugyancsak Prágában volt, és itt találkozott váratlanul Beethovennel.

Úgy tűnik egy beteljesedett szerelemről lehetett szó, hiszen egy másik fontos bizonyíték lehet az is, hogy Jozefin a találkozást követő kilencedik hónapban megszülte Minona Stackelberg nevű leányát. Bajzáth Judit elmondta, abban az időben Jozefin nem találkozott férjével, már fél éve külön éltek. Azt a feltételezést a lány neve is alátámaszthatja, hiszen a Minona visszafele olvasva Anonim. A birtok ma az Akadémia kutatóközpontjának otthona, ahogy szinte minden kapcsolatban, úgy a Brunszvik család és Martonvásár viszonyában is bekövetkezett a lezárás. A nagy múltú történet a hányatott sorsú Brunszvik Gézával ért utolsó fejezetéhez. Később a kastély a Dreher család birtokába került.

Dreher Antal fia, Jenő építtetett egy kiskastélynak nevezett gazdasági épületet, amely ma megannyi történet őrzője, az államosítást követően ugyanis a Magyar Tudományos Akadémia fenntartásába került a birtok, amely ma is az Akadémia Agrártudományi Kutatóközpontjának otthona. A kiskastélyban pedig hazánk első tudománykommunikációs intézménye, az Agroverzum tudományos élményközpont található.”

IV. Források

- Alan Kendall – A klasszikus zene krónikája /A nagy komponisták életének és zenéjének bensőséges naplója/ - Patricia könyvek – 2007
- Bartha Dénes: Beethoven és kilenc szimfóniája. Budapest: Zeneműkiadó. 1975.
- Beethovens Symphonien von Otto Neitzel – Verlag von P. J. Tonger. Köln a. Rh 1912 (Második kiadás)
- Charles Rosen: A klasszikus stílus – Orfeusz könyvek, Zeneműkiadó Budapest, 1977
- Demény Dezső. Hangverseny kalauz (Szingfóniák, Szinfónikus költemények, Nyitányok), 4. kiadás, Rózsavölgyi és Társa
- Dr. Bartha Dénes Beethoven kilenc szimfóniája c. könyve
- Harold C. Schonberg. A nagy zeneszerzők élete, 3. kiadás, Európa könyvkiadó (2002). ISBN 9630772256
- <https://hirado.hu/belfold/kozelet/cikk/2020/01/03/beethoven-kulonos-kapcsolatban-all-martonvasarral?fbclid=IwAR22NeZ-bYVYF79WNV488NiLvs6XraenaFKOcVmdXoT5u8X8KifKgmKD3B8#>
- Pándi Marianne. Hangversenykalauz I. Zenekari Művek. Zeneműkiadó (1980)
- Pándi Marianne: Hangversenykalauz – I. Zenekari művek, Zeneműkiadó, Budapest 1972
- SH atlasz Zene – Springer-Verlag Budapest Berlin Heidelberg New York London Paris Tokyo Hong Kong Barcelona 1994
- Szabolcsi Bence: Beethoven – Művész és műalkotás – Két korszak határán – Harmadik, átdolgozott kiadás – Budapest, 1960 – Gondolat Könyvkiadó
- Tóth Dénes. Hangversenykalauz I. Klasszikus Zene. Zeneműkiadó (1956)
- Tóth Dénes: Hangversenykalauz, I. Klasszikus zene. II. Romantikus és modern zene, Zeneműkiadó Vállalat, Budapest 1962
- Zeneműkiadó Vállalat, második kiadás, Budapest – 1956 (Készült a magyar ifjúság részére, 3 100 példányszámban.)
- https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn%3AANd9GcTXOx4wWQilzvrBlwyp8_D7b-orzZl0amsp165D0uoeO7rGKvgK&usqp=CAU